

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta ja opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta. Ehdotus on toinen vaihe niin sanottua koulutusvakuutusta koskevaa järjestelmää, jonka tarkoituksena on antaa pitkään työelämässä olleille eräin edellytyksin mahdollisuus saada nykyistä parempaa toimeentuloturvaa opiskelun ajalta. Elokuun 1 päivänä 1997 voimaan tullut ensimmäinen vaihe koski pitkäaikaistyöttömiä, jotka aloittavat opiskelun lukuvuoden 1997—1998 aikana, ja oli siten luonteeltaan määräaikainen erillisohjelma. Ehdotus laajentaisi työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisen myös muihin työttömiin ja olisi pysyväisluonteinen järjestelmä.

Esityksessä ehdotetaan, että työttömälle annetaan oikeus työttömyysturvan tasoiseen toimeentuloon määräjän myös omaehtoisen opiskelun ajalta. Toimeentuloturva olisi ansioon suhteutetun työttömyyspäivärahan, peruspäivärahan tai työmarkkinatuen tasoista riippuen siitä, mihin etuuteen koulutuksessa oleva olisi ollut oikeutettu työttömänä ollessaan. Uutta etuutta kutsuttaisiin koulutuspäivärahaksi.

Työttömän koulutuspäivärahan myöntämisen edellytyksenä olisi vähintään 10 vuoden työhistoria 15 edellisen vuoden aikana ja 4 kuukauden työttömyys 12 kuukauden aikana ennen koulutuksen alkamista sekä pääsy omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen. Koulutuksen tulisi olla päätoimista, tutkintoon johtavaa ammatillista koulutusta,

joka on laajuudeltaan vähintään 20 opintoviikkoa. Myös alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavia opintoja, jotka ovat jääneet kesken ennen työttömyyttä, olisi mahdollista koulutuspäivärahalla jatkaa. Niin ikään vähintään 20 opintoviikon laajuinen ammatillinen lisäkoulutus sekä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa järjestetyt vastaavanlaajuiset erikoistumisopinnot olisivat koulutuspäivärahaan oikeuttavia.

Koulutuspäivärahaa voitaisiin maksaa enintään 500 maksupäivän ajalta. Enimmäiskeston täyttyminen ei estäisi koulutuksen jatkamista, mutta sen ylittävältä ajalta maksettaisiin opintotukea. Koulutuspäivärahan ja työttömyyspäivärahan yhteenlaskettu enimmäiskesto olisi 586 päivää.

Koulutuspäivärahan myöntämisestä ja maksamisesta huolehtisivat kansaneläkelaitos ja työttömyyskassat. Koulutuspäiväraha rahoitettaisiin samalla tavalla kuin vastavantasoiset työttömyysetuudet. Opintotukilain 6 §:ään ehdotetaan samalla tehtäväksi etuuksien yhteensovittamiseksi tarpeellinen muutos.

Ehdotus liittyy valtion vuoden 1998 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan vuoden 1998 alusta. Koulutuspäivärahaa maksettaisiin omaehtoiseen koulutukseen, joka alkaa 1 päivänä elokuuta 1998 tai sen jälkeen.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Työttömyysturva ja opiskelu

Työttömyyspäivärahaa maksetaan työttömän työnhakijan toimeentulon turvaamiseksi ja työttömyydestä aiheutuvien taloudellisten menetysten korvaamiseksi. Työttömyyspäivärahaan on oikeus työvoimatoimistoon ilmoittautuneella, kokoaikatyötä hakevalla, työkykyisellä, työttömällä, joka on työmarkkinoiden käytettävissä ja jolle ei ole voitu osoittaa työtä sekä jota ei ole voitu osoittaa koulutukseen.

Työttömyysturvalain (602/1984) 5 §:n mukaan työttömyyspäivärahaan ei ole oikeutta sillä, joka on katsottava päätoimiseksi opiskelijaksi. Päätoimisen opiskelun käsitettä on täsmennetty työttömyysturvalain 5 b §:ssä, joka säännös tuli voimaan 1 päivänä elokuuta 1997. Päätoimisena opiskeluna pidetään työttömän henkilön aloittamia lukion, ammatillisen oppilaitoksen tai kansanopiston päiväopetuksena järjestettäviä opintoja sekä korkeakoulututkinnon suorittamiseen tähtäävää opiskelua. Työttömänä aloitettua muuta opiskelua pidetään 1 momentissa tarkoitettuna päätoimisena opiskeluna, jos opintojen vaatima työmäärä, ottaen huomioon koulutus- tai opetussuunnitelman laajuus, opiskelun sitovuus, henkilön aikaisempi työssäolo ja aiemmin hankkima koulutus, on niin suuri, että se on esteenä kokoaikaisen työn vastaanottamiselle työmarkkinoilla yleisesti sovellettavin ehdoin. Koulutusta pidetään aina päätoimisena, jos koulutus- tai opetussuunnitelman edellyttämä työmäärä on keskimäärin vähintään 25 opetustuntia viikossa tai keskimäärin vähintään kolme opintoviikkoa kuukaudessa. Rajoitusta ei sovelleta henkilöön, jonka opiskelu on harrastusluontoista, eikä iltaopiskelua lukiassa harjoittavaan henkilöön.

Aiemmin päätoimisesti opiskelleen henkilön opiskelua pidetään päätoimisena siihen saakka, kun hän on todisteellisesti päättänyt opintonsa. Lukiassa tai peruskoulussa opiskelevaa pidetään aina päätoimisena opiskelijana lukuvuoden päättymiseen saakka. Rajoitusta ei sovelleta henkilöön, jonka aiemman, opiskeluaikaisen vakiintuneen työssäolon tai yritystoiminnan harjoittamisen pe-

rusteella on ilmeistä, ettei opiskelu ole esteenä kokoaikaisen työn vastaanottamiselle eikä korkeakouluopiskelijaan, joka on todisteellisesti keskeyttänyt opintonsa vähintään vuoden ajaksi.

Työmarkkinatuki ja opiskelu

Työmarkkinatuesta säädetään työmarkkinatuesta annetussa laissa (1542/1993). Työmarkkinatuki on työttömälle työhaun ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden aikaisen toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki, jonka avulla edistetään ja parannetaan tuen saajan työmarkkinoille hakeutumisen tai palaamisen edellytyksiä. Työmarkkinatuen saajan työllistymistä voidaan työvoimaviranomaisen osiuksesta edistää siten, että tuen saaja osallistuu työharjoitteluun, työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen tai ammatinvalinnanohjaus- ja kuntoutustoimenpiteisiin. Työmarkkinatuki eroaa työttömyysturvasta siinä, että sitä maksetaan myös aktiivisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden ajalta. Työmarkkinatukeen ei ole oikeutta sillä, joka on katsottava päätoimiseksi opiskelijaksi. Työmarkkinatukea saava voi opiskella tällä etuudella työvoimapolitiittisessa aikuiskoulutuksessa. Sen sijaan muu päätoiminen opiskelu on esteenä työmarkkinatuen saamiselle.

Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus

Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus on työministeriön hallinnoima aikuiskoulutusmuoto. Se perustuu työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin (763/1990), joka tuli voimaan vuoden 1991 alusta. Koulutus on pääasiassa jatko- ja täydennyskoulutusta (47,3 prosenttia). Perus- ja uudelleen koulutuksen osuus on 10,3 prosenttia. Koulutuksen keskipituus oli 4,1 kuukautta vuonna 1996, mutta pituuksissa vaihteluväli on huomattava, aina muutamasta viikosta yli vuoteen. Osa koulutuksesta on tutkintoon, sen osaan tai muuhun tunnustettuun pätevyyteen tai lupakirjaan johtavaa. Toinen tärkeä painoalue on pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisy ja pitkäaikaistyöttömien työhönpaaluun tehostaminen.

Työvoimakoulutuksen koulutusaikaisia taloudellisia etuuksia ovat koulutustuki ja työmarkkinatuki sekä ylläpito- ja majoitus-

korvaus. Koulutustuen suuruus määräytyy samoin perustein kuin työttömyyspäivärahan suuruus. Koulutustukeen on oikeus 17 vuotta täyttäneellä opiskelijalla, joka on täyttänyt työttömyysturvalaissa säädetyn työssäoloehdon. Lisäksi edellytetään, että työttömyysturvan saamisen enimmäisaika ei ole tullut täyteen. Koulutustuki on työttömyysturvajärjestelmästä erillinen etuus, jolloin koulutussäätöaikaa ei lasketa työttömyysturvan enimmäisaikaan. Opiskelijoille, jotka eivät täytä työssäoloehdotta tai joiden työttömyysturvan enimmäiskesto on tähtynyt, voidaan maksaa työmarkkinatukea. Täysimääräistä koulutustukea tai työmarkkinatukea saavat opiskelijat voivat lisäksi saada ateria- ja matkakustannusten korvausta. Tämä ylläpitokorvaus on veroton etuus ja sen suuruus on 30 markkaa päivältä. Jos opiskelija osallistuu koulutukseen työssäkäyntialueensa ulkopuolella ja hänelle syntyy ylimääräisiä majoituskustannuksia, hänelle voidaan maksaa majoituskorvausta. Myös majoituskorvaus on veroton etuus ja suuruudeltaan 30 markkaa päivältä.

Työttömänä olleen toimeentuloturva omaehtoisessa aikuiskoulutuksessa

Jos työn aloittaa opinnot omaehtoisessa päätoimisessa koulutuksessa, hän siirtyy työttömyysturvan piiristä opintotuen piiriin. Opintotukilain (65/1994) mukaan opiskelija on oikeutettu opintorahaan, jonka määrä on korkeakouluopiskelijalla 1 540 markkaa ja muussa oppilaitoksessa opiskelevalla 1 270 markkaa kuukaudessa. Jos opiskelija on täyttänyt ennen opintojen alkua 30 vuotta, hän voi tietyn lisäedellytyksin olla oikeutettu aikuisopintorahaan, joka on 25 prosenttia opiskelijan opintojen alkamista edeltävistä vakiintuneista kuukausituloista, kuitenkin enintään 2 800 markkaa kuukaudessa. Aikuisopintorahan vähimmäismäärä on 1 540 markkaa kuukaudessa. Yli vuoden työttömänä olleelle aikuisopintorahan taso määräytyy työttömyysturvan mukaan, jolloin aikuisopintoraha myönnetään käytännössä vähimmäismääräisenä. Opintorahan tai aikuisopintorahan lisäksi opiskelija on oikeutettu valtion takaamaan opintolainaan, jonka määrä on 1 300 markkaa ja aikuisopintorahan saajilla 1 800 markkaa kuukaudessa. Opintotukea maksetaan vain opintokuukausilta. Opintotuen lisäksi voi opiskelija saada erorahan aikuiskoulutuslisää, jos hänet on irtisanottu siksi, että työnantaja on taloudel-

lisistä tai tuotannollisista syistä joutunut supistamaan työvoimaa tai lopettanut toimintansa, ja hän on työpaikan menettäessään täyttänyt 30 vuotta ja aloittaa opiskelun viimeistään kahden vuoden kuluessa työ- tai virkasuhteen päättymisestä. Erorahan aikuiskoulutuslisän myöntää ja maksaa koulutus- ja erorahasto.

Pitkäaikaistyöttömän omaehtoisen koulutuksen tuki

Työttömyysturvan kokonaisuudistukseen liittyen ja ensimmäisenä vaiheena niin sanottua koulutusvakuutusta koskevaa järjestelyä otettiin käyttöön pitkäaikaistyöttömiä koskeva omaehtoisen koulutuksen tuki. Laki pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta (709/1997) tuli voimaan 1 päivänä elokuuta 1997. Lakia sovelletaan koulutukseen joka alkaa 1.8.1997—31.7.1998. Kysymyksessä on siten pitkäaikaistyöttömiä koskeva määräaikainen erillisohjelma.

Lain mukaan pitkäaikaistyöttömällä, joka on toiminut työmarkkinoilla palkkatyössä tai yrittäjänä vähintään 12 vuotta 18 vuoden tarkastelujakson aikana, on oikeus työttömyyspäivärahan tai työmarkkinatuen tasoiseen etuuteen omaehtoisen, ammatillisia valmiuksia edistävän koulutuksen aikana. Koulutuksen tulee olla päätoimista, tutkintoon johtavaa ja laajuudeltaan vähintään 20 opintoviikkoa. Ennen työttömyyttä kesken jääneitä alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavia opintoja on mahdollista jatkaa. Peruskoulun oppimäärän suorittaminen tai lukion oppimäärän loppuunsaattaminen on myös mahdollista, jos niiden puuttuminen on esteenä työllistymiselle tai osallistumiselle ammatilliseen koulutukseen. Myös vähintään 20 opintoviikon laajuinen ammatillinen lisäkoulutus sekä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa järjestetyt vastaavanlaajuiset erikoistumisopinnot ovat tukeen oikeuttavia.

Tukea voidaan maksaa enintään kaksi vuotta ja enintään vuoden 1999 loppuun. Etuuden myöntämisestä ja maksamisesta huolehtivat kansaneläkelaitos ja työttömyyskassalaissa (603/1984) tarkoitetut työttömyyskassat. Etuus rahoitetaan kokonaisuudessaan valtion varoista. Valtion vuoden 1997 talousarviossa on varattu 300 miljoonan markan siirtomääräraha etuuksien maksamiseen sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa ja koulutuspaikkojen rahoitukseen

337 miljoonaa markkaa opetusministeriön pääluokassa.

1.2. Nykytilan arviointi

Edellä kohdassa 1.1. selostettua pitkäaikaistyöttömien tukea koskevassa hallituksen esityksessä laeiksi pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta ja opintotukilain 6 §:n muuttamisesta, (HE 37/1997 vp) on laajemmin arvioitu nykyisten työttömyysaikaista toimeentuloturvaa ja aikuiskoulutuksen toimeentuloturvaa koskevien järjestelmien sisältöä ja niiden keskinäisiä suhteita koskevia ongelmia. Keskeinen johtopäätös on, että toimeentuloturvan näkökulmasta merkittävin este työttömien omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen hakeutumiselle on koulutuksen ajalta maksettavien etuuksien alempi taso verrattuna työttömyysturvan tasoon. Etuuksien epäsuhta on johtanut paitsi omaehtoiseen koulutukseen hakeutuvien määrän vähenemiseen, myös järjestelyihin, joilla työttömyyspäiväraha-oikeus pyritään säilyttämään päätoimisen opiskelun ajalta. Erilaiset ilta-, etä- ja monimuoto-opiskelun muodot ovat lisääntyneet, jotta opiskelu työttömyysturvalla olisi mahdollista.

Pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemista koskeva järjestelmä on ollut voimassa elokuun 1997 alusta lähtien. Mainitun hallituksen esityksen perustelujen taloudellisia vaikutuksia koskevassa osassa todetaan, että hallitus arvioi ohjelman etenemistä ja kustannuksia joulukuussa 1997. Tähän mennessä saatujen kokemusten perusteella on jo kuitenkin selvästi osoittautunut, että tukea on käyttänyt ja omaehtoiseen opiskeluun hakeutunut ja päässyt vain murto-osa siitä pitkäaikaistyöttömien määrästä, mitä edellä mainitussa hallituksen esityksessä oli arvioitu. Tämä arvio perustui pitkäaikaistyöttömien määrää, ikä- ja koulutusrakennetta sekä työhistoriaa koskeviin tilastotietoihin suhteutettuna tuen saamisen ehtoihin.

Hakeutumista omaehtoiseen opiskeluun ja koulutustuelle arvioitiin hallituksen esityksessä varsin kaavamaisin oletuksin, koska kohderyhmän koulutushalukkuudesta ei ollut olemassa luotettavia tietoja. Lähtökohtana oli kuitenkin koulutustutkimusten yleiset tulokset, joiden mukaan koulutushalukkuus on korkeampi naisilla ja pitkälle koulutetuilla ja motiivi toisaalta laskee iän mukaan. Tältä osin pitkäaikaistyöttömien koulutus-

tuesta saadut kokemukset ovat olleet saman suuntaiset.

Pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen koulutuksen tuen saajina oli syyskuun loppuun mennessä 336 opiskelijaa. Tuen saajien tähän mennessä vähäiseen määrään on vaikuttanut erityisesti lain voimaantuloajankohta: laki hyväksyttiin eduskunnassa kesäkuussa 1997 ja vahvistettiin heinäkuun 1997 lopulla, kun pääosa syyslukukaudella 1997 alkavien opintojen valinnoista perustui kevään 1997 yhteishakuun ja kesällä järjestettyihin valintakokeisiin. Pitkäaikaistyöttömillä ei näiden valintojen osalta ollut vielä tietoa uudesta tukimuodosta. Lain hyväksymisen ja voimaantulon jälkeen tuesta ovat tiedottaneet sekä opetushallinto että työhallinto ja työttömyyskassat; viimeksi mainitut erityisesti kohderyhmään painottuen. Tämän voidaan olettaa lisäävän tuen saajien määrää jatkossa.

Toinen tekijä, joka on saattanut vaikuttaa tuen saajien määrään, on se, että pitkäaikaistyöttömien tulee paitsi hakeutua ja pyrkiä omaehtoiseen koulutukseen myös päästä tavoittelemaansa koulutukseensa. Seuranta-tietoja siitä kuinka moni on hakeutunut, mutta ei ole päässyt tavoittelemaansa koulutukseen, ei ole käytettävissä.

Kolmantena syynä tuen saajien oletettua vähäisempään määrään saattaa olla tukea koskevien ehtojen tiukkuus. Erityisesti työhistoriavaatimusta pitkäaikaistyöttömät ovat pitäneet useissa kohdin liian vaativana. Eräissä tilanteissa on ansiotyötä ollut vaadittavat 12 vuotta, mutta työhistorian tarkastelujaksoa tai ansainta-aikaa koskevat ehdot ovat estäneet tuen myöntämisen.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Yleistä

Työttömien ammatillisen koulutuksen aikaisen toimeentuloturvan ja yleisemmin aikuiskoulutuksen toimeentuloturvan kehittämistä koskevia kannanottoja sisältyy hallituksen päätöksiin, jotka liittyvät voimassa olevaan tuloatarkaisuun (10.9.1995), Suomen työllisyysohjelman edellyttämiin toimenpiteisiin (19.10.1995) sekä keväällä 1996 tehtyyn työttömyysturvauudistukseen (26.4.1996 ja 8.5.1996). Viimeksi mainittujen kannanottojen keskeinen sisältö oli se, että työttömyys-

turvauudistukseen liittyen "selvitetään työttömän henkilön oikeuteen saada ansioon suhteutettua päivärahaa vastaavaa toimeentuloturva-ammattillisen koulutuksen ajalta koskevan uudistuksen jatkamista vuonna 1998."

Valtioneuvoston kanslia nimesi maaherra Kalevi Kivistön ja johtaja Tuulikki Petäjäniemen selvittäjiksi, joiden tehtäväksi annettiin vuoden 1996 loppuun mennessä tehdä hallituksen 8.5.1996 tekemässä päätöksessä tarkoitettut ehdotukset ja selvitykset. Selvittäjien 8.1.1997 luovuttamassa muistiossa ehdotettiin kolmevaiheista uudistusta. Ensimmäinen vaihe koski pitkäaikaistyöttömiä (pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tuki). Selvittäjien ehdotuksen mukaan toisessa vaiheessa vuonna 1998 työttömien oikeutta saada työttömyyspäivärahan tasoista toimeentuloturva omaehtoisen koulutuksen ajalta laajennettaisiin tietyn työhistoriaan, työttömyyden kestoa ja toimeentuloturvan määräytymistä koskevin ehdoin muihinkin työttömiin kuin pitkäaikaistyöttömiin (työttömän omaehtoisen koulutuksen tuki). Kolmanneksi vuonna 1999 uudistus selvittäjien ehdotuksen mukaan ulotettaisiin myös työstään opintovapaalla oleviin kuitenkin siten, että toimeentuloturva olisi tällöin työttömyyspäivärahan tasoa alempi (aikuiskoulutustuki).

Esitys pohjautuu pääasiassa selvittäjien ehdottamaan vuotta 1998 koskevaan malliin. Ehdotuksen laatimisessa on lisäksi otettu huomioon ensimmäisen vaiheen valmistelussa, toimeenpanossa ja erityisesti tuen tähänastisessa käytössä saadut kokemukset.

2.2. Esityksen tavoitteet

Uusien, omaehtoisen koulutuksen mahdollisuuksien avaaminen työttömille on osa niin Suomessa kuin muissakin maissa yleisiä pyrkimyksiä kehittää työttömyysturvaa työttömiä aktivoivaksi. Työttömyysturvajärjestelmän pitäisi kannustaa työtöntä työnhaun ohella aktiiviseen itsensä kehittämiseen ja työllistymisen edistämiseen koulutuksen avulla. Siksi työttömyysturvajärjestelmää pitäisi kehittää niin, että se rohkaisee omaehtoiseen koulutukseen osallistumista.

Uuden työttömän omaehtoisen koulutuksen tuen tarkoituksena on varautua työelämän kehityksen asettamiin uusiin ammattitaitovaatimuksiin järjestämällä niille työikäisille aikuisille, joilla on työllistymisvaikeuksia, uusi koulutusmahdollisuus.

Työttömien omaehtoisen koulutuksen tuki on työttömyysturvajärjestelmän laajennus. Ansiosidonnaiselta osaltaan se laajentaa työttömyysvakuutuksen sovellutusaluetta. Siltä osin kuin kyse on työttömille tarkoitettusta perusturvasta (peruspäiväraha, työmarkkinatuki), se on perusturvan osa.

Työttömällä on itse oikeus ja vapaus päättää, mihin perusedellytykset täyttävään koulutukseen hän hakeutuu (omaehtoisuus). Täten laajennetaan työttömien käytössä olevaa koulutustarjontaa ja lisätään valinnanmahdollisuuksia, jolloin opetusministeriön rahoittama ja sen alainen ammatillinen ja ammattisuuntautunut koulutus voi tulla työttömien käyttöön. Henkilö hakee koulutuspaikansa itse yhteishaussa tai koulutuskohtaisina hakuaikoina. Koulutukseen hakeutuvan on täytettävä koulutukselle asetetut valintakriteerit. Koulutukseen käytetään olemassa olevaa koulutustarjontaa.

2.3. Soveltuva koulutustarjonta

Omaehtoiseen aikuiskoulutukseen hakeutuille työttömille soveltuvan ja koulutuspäivärahan edellytykset täyttävän koulutuksen kokonaistarjonta vuonna 1998 jakautuu seuraavasti:

	Aloituspaiikkojen kokonaismäärä
Perustutkintoihin johtava koulutus ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa	7 000
Tutkintoon johtava koulutus vakinaisissa ammattikorkeakouluissa	6 500
Peruskoulun ja lukion oppimäärän suorittamiseen aikuislukiossa, aikuislinjoilla ja kansanopistoissa	3 500
Ammatillinen lisäkoulutus; arvio ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmentavan koulutuksen osuudesta	10 000
Ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot	3 500
Yliopistojen erikoistumisopinnot	3 000

Koulutuspäivärahaa tai pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukea saavien lisäksi selostetusta omaehtoisen aikuiskoulutuksen 33 500 aloituspaikan vuositarjonnasta kilpailevat muut aikuisopiskelijat. Työlli-

syysohjelman mukainen lisäys koulutustarjontaan vuosina 1997—1999 on yhteensä 10 200 vuosiopiskelijapaikkaa, josta 4 200 perustutkintoihin johtavassa ammatillisessa koulutuksessa, 4 300 ammatillisessa lisäkoulutuksessa ja 1 000 yliopistojen täydennyskoulutuksessa. Omaehtoisen aikuiskoulutuksen kysyntä on keskimäärin kaksi kertaa tarjontaa suurempi, joskin koulutusalojen ja -tasojen väliset erot ovat suuria. Lähtökohtana on, että koulutustarjonnan riittämättömyys ei saa olla este koulutuspäivärahaan oikeutettujen työttömien pääsyyn omaehtoiseen koulutukseen. Toisaalta tämän opiskelijaryhmän hakeutuminen edellä mainittuihin opintoihin ei saa kohtuuttomasti vaikeuttaa muiden aikuisopiskelijaryhmien pääsyä samoihin opintoihin.

2.4. Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että työttömälle annetaan oikeus työttömyysturvan (ansioon suhteutettu työttömyyspäiväraha, peruspäiväraha, täysimääräinen työmarkkinatuki) tasoiseen toimeentuloon omaehtoisen koulutuksen aikana. Tuki olisi nimeltään koulutuspäiväraha ja sitä maksettaisiin työttömille, jotka hakeutuisivat ja pääsisivät omaehtoisen koulutukseen ja joilla ennen koulutuksen alkamista olisi 10 vuoden työhistoria 15 edellisen vuoden aikana ja vähintään yhteensä 4 kuukautta kestänyt työttömyys koulutusta edeltäneen 12 kuukauden aikana.

Koulutusta edeltävän työttömyysjakson vähimmäispituus olisi vähintään 86 täyttä työttömyyspäivärahapäivää vastaava aika eli neljä kuukautta. Työttömyyden vähimmäispituus on tarpeen erityisesti kahdesta syystä. Työttömän mahdollisuudet työllistyä selviävät useimmiten työttömyyden alkukuukausina ja suoraan työllistymisen mahdollisuudet ovat tällöin myös suurimmillaan. Toisaalta työttömän koulutuspäiväraha on tasoltaan olennaisesti parempi kuin opintotuki. Koulutuspäivärahan myöntäminen ilman työttömyyden vähimmäiskestoja voisi johtaa keinotteluun ja järjestelmän hyväksikäyttöön yleisen opintotuen sijasta. Työttömyyden vähimmäiskeston vaatimista vastaan voidaan esittää se näkökohta, että se on vastakkainen ehdotetun järjestelmän aktiivisia toimenpiteitä tukevan peruslinjauksen kanssa: ennen kuin työtön voi ryhtyä parantamaan omaa työmarkkinakelpoisuuttaan, edellytetään passiivista työttömyysjaksoa. Tätä pas-

sivoivaa vaikutusta vähentää kuitenkin työttömyysehdon täyttymisen tarkastelutapa, joka sallii esimerkiksi lyhytkestoisten töiden vastaanottamisen koulutukseen hakeutumisen ja sen alkamisen välisenä aikana.

Samalla tavoin kuin pitkäaikaistyöttömien koulutustuen kohdalla painottuisi koulutuspäivärahan piiriin tuleva koulutus pitempikestoiseen, ammatilliseen peruskoulutukseen ja muuhun tutkintoon johtavaan koulutukseen. Koulutuspäivärahaan oikeuttaisi päätoiminen, tutkintoon johtava ja laajuudeltaan vähintään 20 opintoviikon mittainen ammatillinen koulutus. Myös aikaisempien, ennen työttömyyttä alkaneiden korkeakoulututkintoon johtavien opintojen jatkaminen oikeuttaisi koulutuspäivärahaan. Henkilöllä ei kuitenkaan olisi mahdollisuutta jatkaa päätoimisia opintojaan koulutuspäivärahalla välittömästi pelkästään neljän kuukauden työttömyyden jälkeen, koska työttömyysturvain päätoimista opiskelua koskevat säännökset estävät etuuden maksamisen. Myös peruskoulun oppimäärän suorittaminen tai lukiopimäärän loppuunsaattaminen koulutuspäivärahalla olisi mahdollista, jos niiden puuttuminen on esteenä työllistymiselle tai osallistumiselle ammatilliseen koulutukseen. Vähintään 20 opintoviikon laajuinen ammatillinen lisäkoulutus sekä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa järjestetyt vastaavaan laajuiset erikoistumisopinnot olisivat myös koulutuspäivärahaan oikeuttavia.

Olennainen ero pitkäaikaistyöttömille maksettavaan omaehtoiseen koulutuksen tukeen olisi, että koulutuspäivärahapäivät otettaisiin huomioon työttömyyspäivärahan enimmäismaksuajassa ja päinvastoin. Työttömyyspäivärahan ja koulutuspäivärahan yhteenlaskettu enimmäismaksuaika olisi ehdotuksen mukaan 586 päivää, missä on otettu huomioon 86 päivän työttömyyden vähimmäiskestoai-ka. Koulutuspäivärahana maksettavan etuuden enimmäismaksuaika olisi ehdotuksen mukaan 500 päivää, mikä vastaa noin kahta vuotta. Jos ansiopäivärahan tai peruspäivärahan tasoisena maksettavan koulutuspäivärahan 586 päivän enimmäismaksuaika täyttyy, maksetaan jäljellä oleva koulutuspäivärahakausi työmarkkinatuen tasoisena. Enimmäiskestoajkojen täyttyminen ei estäisi koulutuksen jatkamista, mutta niiden jälkeiseltä opiskelualjalta toimeentuloturvana olisi opintotuki.

Koulutuspäivärahan myöntämisestä ja maksamisesta huolehtisivat kansaneläkelaitos

ja työttömyyskassalaissa tarkoitetut työttömyyskassat. Lisäksi ehdotetaan, että koulutus- ja erorahaston yhteyteen perustettaisiin lautakunta, jonka tehtävänä olisi antaa periaatteellisista kysymyksistä lausunto koulutuspäivärahan toimeenpanosta huolehtiville laitoksille. Lautakunnassa olisi valtion ja työmarkkinain keskusjärjestöjen edustus.

Koulutuspäiväraha rahoitettaisiin samalla tavoin kuin vastaavat työttömyysetuudet. Tarkoituksena kuitenkin on, että ansioturvan tasoisena maksettavan koulutuspäivärahan rahoitusperiaatteista vuodesta 1999 lähtien neuvotellaan ja tätä koskevat ratkaisut sovietaan hallituksen ja työmarkkinain keskusjärjestöjen kanssa erikseen.

Omaehtoisen koulutuksen mahdollisuuden avaaminen työttömille ilman, että työtön menettäisi työttömyysurvan tasoisen toimeentulon, on olennainen parannus nykyiseen tilanteeseen verrattuna. Ehdotettu järjestelmä loisi työttömille nykyistä paremmat taloudelliset mahdollisuudet osallistua pitkäkestoiseen, omaehtoiseen, ammatillisia valmiuksia edistävään koulutukseen ja parantaisi heidän edellytyksiään palata työmarkkinoille.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Koulutuspäivärahamenot

Työttömien koulutuspäivärahaan oikeutettuja työttömiä, joiden työttömyys vuoden aikana ylittää 4 kuukautta, arvioidaan olevan 410 000 vuonna 1998 ja 350 000 vuonna 1999. Näistä miehiä olisi noin 210 000 vuonna 1998 ja 180 000 vuonna 1999. Työttömyysehdon täyttävistä työttömistä lähes 30 % eli 120 000 vuonna 1998 ja 105 000 vuonna 1999 täyttäisi myös työhistoriaehdon. Työhistoriaehdon täyttävien keski-ikä olisi 46 vuotta. Arvio työttömien määrästä perustuu työministeriön rekisteritietoihin, joita on täydennetty valtiovarainministeriön arviolla työttömyyden kehityksestä. Arvio työttömien työhistoriaehdon toteutumisesta perustuu tilastokeskuksen eri rekisterien yhteiskäyttöön.

Arvio työttömien hakeutumisesta omaehtoiseen opiskeluun ja koulutuspäivärahalle on tehty tilastokeskuksen Aikuiskoulutustutkimus 1995:n tietojen pohjalta. Arviossa on otettu huomioon, että työttömien koulutusha-

lukkuus laskee iän mukaan ja on korkeampi naisilla sekä pitkälle koulutetuilla. Olennainen merkitys saattaa olla myös sillä, miten omaehtoisen koulutukseen hakeutuvat työttömät selviytyvät valinnoissa ja pääsevät koulutukseen. Tältä osin ei kuitenkaan ole selvityksiä käytettävissä eikä vaikutusta ole arvioitu taloudellisissa vaikutuksissa. Kuitenkin esimerkiksi työvoimapoliittisessa koulutuksessa noin 50 % hakemuksista johtaa työvoimapoliittisen koulutuksen aloittamiseen. Koulutukseen hakeutumista ja pääsemistä on arvioitu myös pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tuen käyttämisestä saatujen alkuvaiheen kokemusten sekä aikuisopintorahan käyttöä koskevien tietojen pohjalta.

Aikuiskoulutustutkimuksen tuloksia soveltaen on arvioitu, että työttömien koulutustuella opinnot aloittaisi noin 11 % kohderyhmästä eli noin 6 600 henkilöä vuonna 1998, jolloin laskelmassa on oletettu, että syyslukaudella alkaisi 50 % koko vuoden aikana alkavista. Vuonna 1999 koulutuksen aloittaisi noin 11 000 työtöntä. Työttömien koulutuspäivärahaa saavien keski-ikä olisi 42 vuotta. Heistä 75 % osallistuisi perusasteen tai välittömästi sen jälkeisiin tutkintoihin sekä ammattikoulutukseen ja -kurseille. Arviolta noin 1 600 henkilön opinnot kohdistuvat ylioppilas- tai opistotason tutkintoa edellyttävään koulutukseen.

Työhistoriaehdosta johtuen lähes 90 % työttömien koulutuspäivärahasta kohdistuisi ansiopäivärahan saajiin ja vain 10 % peruspäivärahan tai työmarkkinatuen saajiin. Kustannusarviossa on oletettu, että koulutuspäivärahat ovat yhtä suuret kuin sukupuolen ja iän mukaiset vastaavat työttömyyspäivärahat. Tällöin vuonna 1998 ansiopäiväraha on keskimäärin 217 markkaa, työmarkkinatuki ja peruspäiväraha 128 markkaa ja keskimääräinen koulutuspäiväraha 207 markkaa. Koulutuspäivärahamenot vuodelta 1998 olisivat noin 130 miljoonaa markkaa, josta ansioon suhteutetun päivärahan osuus on 120 miljoonaa markkaa. Vuonna 1999 työttömien koulutuspäivärahan kustannukset olisivat 470 miljoonaa markkaa, joista ansioon suhteutetun päivärahan osuus olisi 440 miljoonaa markkaa ja peruspäivärahojen ja työmarkkinatuen osuus yhteensä 30 miljoonaa markkaa. Vuoden 1999 jälkeen kokonaismenojen tason arvioidaan säilyvän noin 450 miljoonan markan tasossa. Vaikka työttömien määrän arvioidaan toisaalta alenevan, mikä pienentää kohderyhmän kokoa, käyttäytymis-

muutokset voivat toisaalta nostaa kokonaismenoja. Pidemmän aikavälin kustannuskehitykseen liittyy näin ollen epävarmuustekijöitä.

Työttömien koulutuspäiväraha rahoitettai- siin kuten vastaavat työttömyysetuudet. Täl- löin vuonna 1998 valtion rahoitusosuus an- sioturvassa olisi noin 64 miljoonaa markkaa, työnantajien 50 miljoonaa markkaa ja työttö- myyskassojen osuus noin 6 miljoonaa mark- kaa. Perusturvana maksettavan koulutuspäi- värahan kustannus olisi noin 10 miljoonaa markkaa, jolloin valtion koulutuspäiväraha- menot vuonna 1998 olisivat vajaat 74 mil- joonaa markkaa. Vuoden 1999 koulutuspäi- värahamenoiksi arvioidaan yhteensä noin 470 miljoonaa markkaa. Vastaavaa kustan- nusjakamaa noudattaen olisi ansioturvassa valtion osuus 220 miljoonaa markkaa, työn- antajien 177 miljoonaa markkaa ja työttö- myyskassojen osuus runsaat 20 miljoonaa markkaa. Perusturvana koulutuspäivärahaa arvioidaan maksettavan vuonna 1999 vajaat 30 miljoonaa markkaa, jolloin valtion koulu- tuspäivärahamenot olisivat yhteensä noin 250 miljoonaa markkaa vuonna 1999.

Lisäksi valtion kustannukset voivat lisään- tyä ansioon suhteutetun päivärahan ja perus- päivärahan tasoeron ja korvauskauden keston lisäyksen vuoksi. Koulutuspäivarahajärjestel- mä voi eräissä tapauksissa pidentää kor- vauskauden kestoä, kuitenkin enintään 86 korvauspäivää. Kun otetaan huomioon se, että henkilön siirtyminen työttömyysturvan piiristä koulutuspäivärahan piiriin vähentää työttömyysturvan menoja, nettomääräiset kustannukset lisääntyvät todennäköisesti vain hyvin vähän. Toisaalta työttömien omaehtoi- sen koulutuksen tuki ei lyhyellä tähtäyksellä vähennä työttömyydestä aiheutuvia kustan- nuksia.

Koulutuspaikat

Omaehtoiseen koulutuspäivärahaan oikeut-

tavaan koulutukseen arvioidaan hakeutuvan 6 700 työtöntä vuonna 1998 ja vuonna 1999 koulutuksen aloittaisi arviolta 11 000 työtön- tä. Osalla vuonna 1998 koulutuksen aloitta- neista opiskelu jatkuisi myös vuonna 1999. Soveltuvaa koulutustarjontaa on vuosille 1997—1999 lisätty valtioneuvoston 18 päi- vänä lokakuuta 1995 päättämän työllisyys- ohjelman mukaisesti noin 10 000 vuotuisella koulutuspaikalla. Näiden koulutuspaikkojen rahoitukseen on valtion talousarvioon vuo- sille 1998 ja 1999 tarkoituksena varata ope- tusministeriön pääluokkaan 337 miljoonaa markkaa. Edellä selostettujen laskentaoletus- ten perusteella koulutustarjonnan lisäys kat- taisi kysynnän lisäyksen vuosina 1997—1999.

Koulutuspäivärahamenojen kehitys ja kou- lutustarjonnan riittävyys on tarkoitus tarkis- taä vuoden 1998 alussa. Jos kustannukset tai koulutuksen kysyntä ylittävät arvioidut mää- rät, varaudutaan määrärahojen lisäämiseen tai saamishojen tiukentamiseen.

4. Asian valmistelu

Työttömien omaehtoisen opiskelun tuke- mista koskevaa järjestelmää on valmistellut valtioneuvoston kanslian asettama erillinen ministeriryhmä. Ministeriryhmän työ on pe- rustunut koulutusvakuutuksen selvittäjien 8 päivänä tammikuuta 1997 luovuttamassa muistiossa tehtyihin ehdotuksiin ja selvityk- siin. Ministeriryhmä on kuullut asiassa työ- markkinaosapuolia.

Esityksen virkamiesvalmistelu on tehty yhteistyössä työministeriön, opetusministeri- ön ja sosiaali- ja terveysministeriön kes- ken. Valmistelun yhteydessä on kuultu työ- markkinain keskusjärjestöjen sekä koulutus- päivärahan toimeenpanosta huolehtivien kan- saneläkelaitoksen ja työttömyyskassajärjes- telmän edustajia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta

1 §. *Sovelttamisala.* Pykälässä määritellään lain soveltamisala. Laissa tarkoitettuun etuuteen on oikeus Suomessa asuvalla, eli henkilöllä, joka on asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) mukaan vakituisesti Suomessa asuva.

2 §. *Toimeenpano.* Tuen myöntäminen ja maksaminen ehdotetaan kansaneläkelaitoksen ja työttömyyskassojen tehtäväksi. Kyseiset laitokset huolehtivat myös työttömyysturvan ansioon suhteutetun päivärahahan ja peruspäivärahahan sekä työmarkkinatuen maksatuksesta, joiden etuuksien keskeisiä määräytymisperusteita sovellettaisiin myös koulutusaikaiseen tukeen. Kansaneläkelaitos ja työttömyyskassat toimivat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla, joten näiden laitosten valvonta ja ohjaus kuuluisi myös koulutusaikaisen tuen osalta sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriö voisi antaa kyseessä oleville laitoksille tarvittavat tuen myöntämis- ja maksamisen menettelyä koskevat ohjeet ja määräykset samalla tavalla kuin työttömyysturvalain mukaisista etuuksista. Työvoimatoimistot työministeriön alaisina huolehtisivat työnhakijanaoloon ja koulutukseen liittyvien tietojen ilmoittamisesta tuen maksajille. Opetusministeriöllä on ylimpänä viranomaisena vastuu omaehtoisesta koulutuksesta ja sen hallinnosta sekä yleisestä opintotuesta. Näin ollen koulutuksen rahoitus- ja järjestämisvastuu kuuluisi opetusministeriölle.

Sovelttamiskäytännön yhdenmukaisuuden edistämiseksi ehdotetaan, että koulutus- ja erorahaston yhteyteen perustettaisiin erityinen lautakunta. Koulutus- ja erorahastosta säädetään laissa 537/1990. Tarkoituksena on, että lautakunnan tehtävänä olisi lausuntojen antaminen periaatteellista soveltamiskysymyksistä koulutuspäivärahahan toimeenpanosta huolehtiville laitoksille. Lautakunnassa tulisi olemaan valtion ja keskeisten työmarkkinain keskusjärjestöjen edustus. Lautakunnan kokoonpanosta, tehtävistä ja niistä asioista, joista lautakunnalta pyydetään

lausunto, säädettäisiin tarkemmin asetukseksi.

3 §. *Koulutuspäiväraha.* Koulutusajalta opiskelijalla olisi oikeus saada koulutuspäivärahaa siten kuin työttömyysturvalaissa työttömyyspäivärahasta tai työmarkkinatuesta annetussa laissa työmarkkinatuesta säädetään. Koulutuspäivärahahan yleisiä ehtoja, suuruutta ja muiden tulojen vaikutusta koskisivat siten samat säännökset kuin työttömyyspäivärahaa ja työmarkkinatukea. Koulutusajaksi ansiotulot soviteltaisiin kuten työttömyysetuudessa, sosiaalietuudet vähentäisivät vastaavalla tavalla koulutuspäivärahaa kuin työttömyyspäivärahassa ja työmarkkinatuessa ja koulutuspäivärahahan maksamisen estäisivät työttömyysturvalain 5 §:ssä mainitut tilanteet.

Työttömyysturvalain eräitä säännöksiä ei ehdotuksen mukaan koulutuspäivärahana maksettavaan etuuteen kuitenkaan sovellettaisi. Työttömyysturvalain 7—11 §:ää ja työmarkkinatuesta annetun lain 17—20 §:ää, jotka koskevat työstä tai koulutuksesta kieltäytymisestä tai eroamisesta tai muista työmarkkinarikkeistä asetettavia korvauksettomia määräaikoja tai työssäolovelvoitetta, ei sovellettaisi, jos henkilö tässä laissa tarkoitettuna koulutusaikana menettelee säännöksessä tarkoitettulla tavalla. Vaikka koulutuspäivärahaa saavan edellytetään olevan työnhakijana, häntä ei kuitenkaan päätoimisen opiskelun vuoksi pidettäisi työttömänä työnhakijana eikä edellä mainittujen sanktiosäännösten soveltaminen koulutusaikana siten tulisi kyseeseen. Sanktiosäännöksiä sovellettaisiin, jos esimerkiksi työstä eroaminen tai kieltäytyminen on tapahtunut ennen tässä laissa tarkoitettua koulutuksen alkamista. Ennen koulutuksen alkamista tapahtunut työstä eroaminen tai kieltäytyminen estää työttömyyspäivärahahan maksamisen määräajalta, joka määräaika kuluisi myös koulutuksen aikana. Sen sijaan työttömyysturvalain 11 §:n mukainen 8 viikon työssä- tai koulutussaolovelvoite, joka on seurauksena muun muassa toistuvasta työstä kieltäytymisestä, ei kuluisi omaehtoisessa koulutuksessa. Sama koskee työmarkkinatuesta annetun lain 20 §:ssä tarkoitettua seuraamusta.

Työttömyyspäivärahahan enimmäismaksuaikaa koskevaa työttömyysturvalain 26 §:ää ei

sovellettaisi koulutuspäivärahaan, vaan lain 7 §:ään otettaisiin erikseen koulutuspäivärahan enimmäismaksuaikaa koskeva säännös. Koulutuspäivärahaa saavalla henkilöllä ei näin ollen olisi oikeutta työttömyysturvan niin sanottuihin lisäpäiviin, millä tarkoitetaan sitä, että henkilö voi saada työttömyyspäivärahaa 60 ikävuoteen saakka, jos hän on täyttänyt 57 vuotta ennen työttömyyspäivärahan 500 päivän enimmäismaksuajan täyttymistä. Koska työttömyysturvalain 26 §:ää ei koulutuspäivärahaan sovellettaisi, koulutuspäivärahan enimmäismaksuajan laskeminen ei alkaisi alusta eikä sen suuruus myöskään muuttuisi koulutusaikaisen ansiotyön johdosta. Vaikka opiskelija esimerkiksi loma-aikanaan olisi ansiotyössä, ei sillä olisi vaikutusta koulutuspäivärahan keston, mutta opiskeluaikana tehty työ kelpaisi koulutuksen päättymisen jälkeen työttömyyspäivärahan edellytyksenä olevaan työssäoloehto-oon.

Työmarkkinatukena maksettavaan koulutuspäivärahaan ei sovellettaisi työmarkkinatuesta annetun lain tarveharkintaa eikä osittaista työmarkkinatukea koskevia säännöksiä. Enimmäiskesto koskeva 7 §:n säännös koskee myös työmarkkinatukea.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin koulutuspäivärahassa noudatettava menettelytapa. Koulutuspäivärahaa haettaisiin ja sitä koskevat päätökset annettaisiin koko koulutuksen ajalta. Jos koulutuksen kestäessä tapahtuu olosuhteissa muutoksia, opiskelijan on niistä ilmoitettava 9 §:n mukaisesti etuuden maksajalle. Muutoinkin koulutuspäivärahan myöntämisessä ja muutoksenhaussa sovellettaisiin vastaavia työttömyysetuuksia koskevia säännöksiä. Vaikka lakiehdotuksen 13 § sisältää yleisen viittaussäännöksen muuhun lainsäädäntöön, on menettelytavoista selvyden vuoksi tarpeen ottaa lakiin erityinen viittaussäännös.

4 §. *Tuen saamisen yleiset edellytykset.* Pykälän 1 momentin mukaan tuen myöntäminen olisi sidottu koulutuksen aloittamiseen. Ammatillisia valmiuksia edistävän koulutuksen ja opiskelun päätoimisuuden määrittelystä säädettäisiin 5 ja 6 §:ssä.

Koska kysymys on omaehtoiseen opiskeluun myönnettävästä tuesta, tukeen oikeutetun henkilön on tullut pyrkiä ja päästä tavoittelevaansa koulutukseen. Tukeen olisi oikeus myös sillä, joka ryhtyy päätoimisesti jatkamaan ennen työttömyyttään keskeytyneitä ammatillisia valmiuksiaan edistäviä

opintoja. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa sellaisten opintojen loppuunsaattaminen, jotka ovat keskeytyneet ennen työttömyyttä. Tukeen ei olisi oikeutta muun etuuden turvin tai sivutoimisesti työttömyysturvalla opiskelleella, joka keskeyttäisi opintonsa mahdollisesti päästäkseen paremman uuden etuuden piiriin. Etuuden saamisen ehtona on myös, että etuuden saajan tulee täyttää opintoihin osallistumista ja niiden etenemistä koskevat edellytykset, joista säädetään 8 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan kaikkien tuen saamisen yleisten edellytysten tulisi täytyä koulutuksen aloittamisajankohtana. Tuen saamisen edellytyksenä olisi 2 momentin 1 kohdan mukaan, että henkilö on koulutuksen aloittaessaan työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa. Lisäksi edellytetään, että hän on koulutuksen aloittamista edeltäneen 12 kuukauden aikana ollut työttömänä yhteensä neljän kuukauden ajan siten, että hän on saanut työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea yhteensä 86 päivää. Tämä 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu työttömyysehto todettaisiin maksettuina työttömyysetuuspäivinä niin sanotusta 500 päivän rekisteristä tai työmarkkinatukea koskevista maksatustiedoista. Määrittelytapa ottaa huomioon työttömyysetuuden maksamisen estävät tekijät, kuten esimerkiksi korvauksettomat määräajat eli niin sanotut karenssit tai jonkun muun lain kuten esimerkiksi sairausvakuutuslain (364/1963) perusteella maksetut etuuskaudet. Myös sovitellun työttömyyspäivärahan tai työmarkkinatuen piiriin kuuluvat tilanteet, kuten osa-aikatyön tekeminen tai satunnaiset, alle kuukauden mitaiset työsuhteet tulisivat otetuiksi huomioon työttömyyden kestoa arvioitaessa, kun maksetut työttömyyspäivärahapäivät laskettaisiin 500 päivän maksurekisteristä muutettuna vastaamaan täysiä korvauspäiviä. Lomautus rinnastuisi muuhun työttömyyteen. Työttömyysehdon täyttymisen selvittäisi etuuden maksaja, työttömyyskassa tai kansaneläkelaitos, maksatusrekistereistään.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan tuen saamisen yleisenä edellytyksenä olisi myös, että henkilö on työskennellyt työmarkkinoilla yhteensä 10 vuoden ajan koulutuksen aloittamista edeltäneen 15 vuoden aikana. Säännöksen mukaan edellytyksenä olisi, että henkilö on tehnyt työntekijäin eläkelain (395/1961) 8 §:n 4 momentissa tarkoitetun peruseläkkeen tai muuhun siihen

rinnastettavan työ- tai virkasuhteeseen perustuvan eläkkeen edellyttämää ansiotyötä sanottuun ajan. Mainittua 10 vuoden työskentelyaikaa laskettaessa otettaisiin siten huomioon kaikki työeläkelakien piiriin kuuluva ansiotyö sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Myös eläkevakuutettu yrittäjätoiminta sekä työskentely lähetettynä työntekijänä laskeaan vaadittuun työskentelyaikaan siltä osin kuin se on Suomessa vakuutettua. Niin ikään ansiotyö Euroopan talousalueen (ETA) tai Euroopan unionin (EU) jäsenvaltiossa täyttäisi työhistoria vaatimusta edellyttäen, että henkilö on ollut asianomaisessa maassa vakuutuksen piirissä. Periaate työhistorian laskemisessa olisi vastaava kuin työntekijän eläkelaisa säädetyn osa-aika-eläkkeen ja työttömyyseläkkeen edellytyksenä olevan työhistorian kohdalla. Viimeksi mainituista poiketen siinä otettaisiin huomioon myös eläkevakuutettu ansiotyö ennen 23 ikävuo-

den täyttämistä. Vaadittavan työhistorian tuen hakija osoitaisi eläketurvakeskuksen ja tarvittaessa valtiokonttorin tai Kuntien eläkevakuutuksen rekisteriotteella. Lisäksi voitaisiin täydentävästi ottaa huomioon hakijan esittämä muukin luotettava selvitys työskentelystä ETA-maassa tai EU:n jäsenvaltiossa taikka sellaisesta työsuhteesta, josta työnantaja on laiminlyönyt ilmoituksen työsuhderekisteriin.

Eläkevakuutettua ansiotyötä voisi käyttää vain yhden kerran vaadittavan työhistorian täyttämiseen. Tästä seuraa, että uuteen koulutuskokonaisuuteen koulutuspäivärahalla olisi oikeus vasta, kun edellisen koulutuskokonaisuuden jälkeen on uudelleen täyttänyt työhistoriaedellytyksen. Jos hakija on saanut pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetussa laissa tarkoitettua tukea, luetaan 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun työskentelyaikaan vain tuen saamisen jälkeinen aika.

5 §. *Ammatillisia valmiuksia edistävä koulutus.* Koulutuspäivärahaan oikeuttavana koulutuksena pidettäisiin suomalaisen julkisen valvonnan alaisissa oppilaitoksissa järjestettävää, päätoimisena opiskeluna suoritettavaa vähintään 20 opintoviikon laajuista koulutusta, joka johtaa ammatilliseen perustutkintoon, opistoasteen tutkintoon tai ammattikorkeakoulututkintoon tai joka valmistaa näyttötutkintona suoritettavaan ammattitai erikoisammattitutkintoon tai ammatilliseen perustutkintoon.

Vastaavanlaajuinen aiemmin keskeytynei-

den korkeakouluopintojen pohjalta samaan alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon tähtäävä päätoiminen opiskelu oikeuttaisi niin ikään koulutuspäivärahaan. Säännöksen perusteella koulutustukea voitaisiin myöntää henkilölle, joka on suorittanut esimerkiksi vanhojen tutkintosääntöjen mukaisen humanististen tieteiden kandidaatin tutkinnon ja jatkaisi opintoja saman alan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseksi. Keskeisenä kriteerinä olisi se, että hänet on aikoinaan hyväksytty suorittamaan ylempää korkeakoulututkintoa. Tukea ei sen sijaan voitaisi myöntää henkilölle, joka on suorittanut esimerkiksi varanotaarin tai sosionomin tutkinnon ja haluaisi jatkaa opintojaan jonkun ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseksi. Tällöin ei ole kyse keskenjääneiden opintojen jatkamisesta, koska henkilö on aikoinaan hyväksytty suorittamaan alempaa korkeakoulututkintoa. Samalla tutkinnolla tarkoitetaan myös poistuneen tutkinnon tilalle tullutta uutta tutkintoa. Säännöksellä ei ole tarkoitus rajoittaa niitä valinnan ja suuntautumisen vaihtoehtoja, joita tutkinnon puitteissa on olemassa. Näin ollen tutkinnon sisällä on mahdollista valita esimerkiksi uusi suuntautumisvaihtoehto tai koulutusohjelma tutkinnon loppuunsaattamiseksi. Lisensiaatti- ja tohtoritutkinnot tieteellisinä jatkotutkintoina eivät kuulu tuen piiriin.

Ammatillisen koulutuksen niin sanotut ohjaavat jaksot ovat osa tutkintoon johtavaa koulutusta.

Työllistymisen tai ammatillisen koulutuksen esteenä olevien yleissivistävän koulutuksen puutteiden korjaamiseksi vastaavanlaajuisina ja päätoimisina opintoina suoritettava peruskoulun oppimäärä tai aiemmin aloitettujen lukio-opintojen loppuunsaattaminen voisi oikeuttaa koulutuspäivärahaan. Koulutustarve määriteltäisiin kuitenkin yhdessä työvoimatoimiston kanssa.

Pykälän 1 ja 3 momentissa tarkoitettuihin koulutusmuotoihin osallistuvalla myönnetään koulutuspäivärahaa aina, kun tuen saamisen muut edellytykset täyttyvät. Koulutus on yksilön omiin valintoihin perustuvaa, omavalintaista koulutusta. Koulutukseen pääsemisen edellytyksenä tai etuuden myöntämisen edellytyksenä ei ole viranomaisen toteama yksilön koulutustarve tai viranomaisen suorittama työvoimapolitiittisiin tai muihin syihin perustuva tarveharkinta.

Vain pykälän 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa, kun kysymyksessä on perus-

koulun oppimäärän suorittaminen tai lukion oppimäärän loppuunsaattaminen, yleissivistävän koulutuksen puuttuminen ja yksilön koulutustarve todettaisiin viranomaisten toimesta. Samanaikaisesti annettavassa hallituksen esityksessä työvoimapolitiittisen järjestelmän uudistamisesta ehdotetaan työvoimapaivelulakiin (1005/1993) säännöksiä työnhakijan ja viranomaisen yhteistyönä laadittavasta työnhakusuunnitelmasta. Koulutuspäivärahan myöntämisen edellytyksenä 2 momentissa tarkoitettuun koulutukseen on viranomaisen mainituissa suunnitelmassa toteama koulutustarve.

Ammatillisia valmiuksia edistäväksi ja koulutuspäivärahaan oikeuttavaksi koulutukseksi luettaisiin myös vähintään 20 opintoviikon laajuinen aikuisten lisäkoulutus sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen järjestämät vastaavanlaajuiset erikoistumisopinnot.

Pykälän 3 momentin 1 kohdassa säädettäisiin aikuisten lisäkoulutuksesta. Ammatillisella lisäkoulutuksella tarkoitetaan ammatillisen lisäkoulutuksen rahoituksesta annetussa laissa (1138/1996) ammatillisen peruskoulutuksen jälkeistä työelämän tehtäviin liittyvää koulutusta sekä niihin liittyvien tutkintojen (ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot) järjestämistä. Rahoituslain mukaisen lisäkoulutuksen hankinnasta huolehtivat lääninhallitukset.

Kotitalousopetus ja vammaisille opiskelijoille järjestettävä valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus olisivat 3 momentin 2 kohdan mukaan niin ikään sellaista koulutusta, joka oikeuttaisi koulutuspäivärahaan.

Pykälän 3 momentin 3 kohdassa säädettäisiin ammattikorkeakouluissa ja yliopistossa täydennyskoulutuksena järjestettävistä erikoistumisopinnoista. Yliopistot ja vakinaiset ammattikorkeakoulut järjestävät ammatillisia erikoistumisopintoja, jotka ovat tutkintojärjestelmää täydentävää, pitkäkestoista (pääsääntöisesti 20—40 opintoviikon laajuista) täydennyskoulutusta. Ammattikorkeakoulujen osalta ammatilliset erikoistumisopinnot ovat ammattikorkeakouluopinnoista annetun asetuksen (256/1995) 3 §:n mukaan ammattikorkeakoulututkintoon pohjautuvia ammatillisiin jatkotutkintoihin johtavia tai muita laajoja täydennyskoulutusohjelmia. Saman asetuksen 5 §:n mukaan ammatillisten erikoistumisopintojen laajuus on 20—40 opintoviikkoa. Erityisestä syystä opetusministeriö voi vahvistaa opintojen laajuuden 40 opintoviikkoa laajemmaksi.

Edellä tässä pykälässä määriteltyä koulutusta voidaan järjestää ammatillisissa oppilaitoksissa, ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa, ammatillisissa erikoisoppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa, yliopistoissa, lukioissa, musiikkioppilaitoksissa, liikunnan koulutuskeskuksissa, kansanopistoissa, kansalaisopistoissa, opintokeskuksissa ja kesäyliopistoissa.

6 §. *Opintojen päätoimisuus.* Opintoja pidettäisiin päätoimisena silloin, kun ne ovat opintotukilain ja opintotukiasetuksen (260/1994) mukaan katsottava päätoimiseksi. Tällä menettelyllä on tarkoitus turvata se, että päätoimisuus määriteltäisiin eri lakeja sovellettaessa samalla tavalla.

Opintotukiasetuksen 3 §:n mukaan päätoimisena pidetään lukion, ammatillisen oppilaitoksen tai kansanopiston päiväopetuksena järjestettyjä opintoja sekä korkeakoulututkinnon suorittamiseen tähtäävää opiskelua. Muut opinnot katsotaan päätoimiseksi, jos opiskelun edellyttämän työmäärän arvioidaan olevan vähintään 25 viikkotuntia tai keskimäärin vähintään kolme opintoviikkoa tuki-kuukautta kohti. Päätoimiseksi katsotaan myös opiskelu aikuislukiossa tai ammatillisen oppilaitoksen iltalinjalla, kun aiemmin päätoimisesti opiskellut henkilö on siirtynyt harjoittamaan samoja opintoja iltaopiskelijana.

Määrittely vastaa pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetun lain mukaisen koulutuksen päätoimisuuden määrittelyä ja työttömyysturvain 5 b §:ssä olevaa päätoimisen opiskelijan määritelmää. Opintotukiasetuksen määrittelyä on tarkoitus tarkentaa koulutuslainsäädännön uudistuksen yhteydessä, mikä heijastuisi myös sääntelyyn työttömyysturvassa.

7 §. *Koulutuspäivärahauden kesto.* Koulutuspäivärahaa maksettaisiin 5 §:ssä tarkoitettuun päätoimiseen opiskeluun yhdessä jaksossa koulutuskokonaisuuden ajalta ja enintään 500 päivältä. Tämä 500 maksupäivän enimmäismaksuaika koskee myös työmarkkinatuen tasoisena maksettavaa koulutuspäivärahaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin työttömyyspäivärahan ja koulutuspäivärahan yhteensovittamisesta ja yhteenlasketusta enimmäismaksuajasta. Koulutuspäivärahapäivät luetaan työttömyyspäivärahan enimmäismaksuajaan, joka on 500 maksupäivää. Työmarkkinatuessa ei ole vastaavalla tavalla maksupäivissä määriteltyä enimmäiskestoa.

Työttömyyspäivärahan ja koulutuspäivärahan yhteenlaskettu enimmäiskesto olisi ehdotuksen mukaan 586 päivää, mitä on perusteltu sillä, että koulutuspäivärahaan oikeuttavan koulutuksen voi aloittaa aikaisintaan 86 päivää kestäneen työttömyyden jälkeen.

Työttömyyspäivärahan ja koulutuspäivärahan yhteenlaskettu enimmäiskesto koskee tilanteita, joissa päivärahalla olevan työttömän 500 ensimmäisen työttömyyspäivän aikana aloittama koulutus jatkuu 500 päivän jälkeen. Yhteenlaskettu enimmäiskesto voi tulla kysymykseen vain silloin, kun työttömällä koulutuksen alkaessa on vielä oikeus työttömyyspäivärahaan vähintään yhdeltä päivältä. Jos työtön koulutuksen alkaessa on työmarkkinatuella, maksetaan koulutuspäiväraha kokonaisuudessaan työmarkkinatuen suuruisena. Yhteenlaskettu enimmäiskesto ei myöskään pidennä työttömyyspäivärahan 500 päivän enimmäismaksuaikaa. Jos henkilö koulutuksen päättymisen jälkeen uudelleen on työttömänä, maksetaan hänelle työttömyyspäivärahaa vain, mikäli 500 maksupäivää ei ole täyttynyt koulutuspäiväraha ja työttömyyspäiväraha yhteenlaskettuna.

Yhteenlasketun enimmäiskeston täyttyminen ei estä koulutuspäivärahan maksamista, mutta jäljellä olevat koulutuspäivärahat maksetaan työmarkkinatuen tasoisena. Esimerkiksi, jos henkilölle on maksettu 300 päivältä ansioon suhteutettua työttömyyspäivärahaa ennen koulutuksen aloittamista, maksetaan hänelle koulutuspäivärahaa ansioturvan tasoisena vielä 286 päivää, jolloin yhteenlaskettu työttömyyspäivärahan ja koulutuspäivärahan enimmäismaksuaika, 586 päivää, täyttyy. Koulutuksen jatkuessa henkilöllä on oikeus jäljellä olevilta 214 koulutuspäivärahapäivältä saada työmarkkinatuen tasoista koulutuspäivärahaa.

Työttömyysturvalain ja työmarkkinatuesta annetun lain mukaan päätoimisella opiskelijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuksiin myöskään opiskelun välisenä loma-aikana. Koska opiskelijan siirtyminen oppilaitoksen loma-ajaksi toimeentuloturvajärjestelmästä toiseen ei muutoinkaan olisi tarkoituksenmukaista eikä opiskeluun kannustavaa, tukea maksettaisiin opiskelijalle myös koulutusajaksilta lomajaksoilta. Vastaavasti lomajaksot luettaisiin mukaan tuen enimmäiskeston.

8 §. *Opiskelijan velvollisuudet.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi opiskelijan velvollisuudesta osallistua koulutukseen sekä siitä,

milloin koulutus on katsottava keskeytyneeksi.

Koulutuspäivärahan maksamisen edellytyksenä on, että opiskelija osallistuu koulutukseen säännöllisesti ja edistyy opinnoissaan. Jos opiskelija ei osallistu koulutukseen, muu oppilaitos kuin korkeakoulu keskeyttäisi koulutuksen, jolloin myös tuen maksaminen lopetettaisiin.

Pykälän 3 momentissa olisi perussäännös siitä, milloin koulutus on katsottava keskeytyneeksi. Jos opiskelija olisi poissa koulutusta tai opetussuunnitelman mukaisesta koulutuksesta tai muutoin laiminlöisi opiskeluaan niin olennaisesti, ettei hän ilmeisesti kykenisi hyväksyttävästi suoriutumaan opinnoistaan, olisi oppilaitoksen katsottava koulutus keskeytyneeksi. Ratkaisevaa on, kykeneekö opiskelija mahdollisista poissaoloistaan huolimatta suoriutumaan opinnoista, eikä poissaolon syy sinänsä. Se, milloin koulutus on kussakin tapauksessa katsottava keskeytyneeksi, ei ole yleisillä säännöillä määriteltävissä eri koulutusmuotojen ominaispiirteiden ja järjestämistapojen vuoksi. Koska julkisen valvonnan alaisia oppilaitoksia koskevissa säännöksissä ja niiden järjestyssäännöissä on opiskelijan velvollisuuksia koskevia määräyksiä, sovellettaisiin niitä luonnollisesti myös tässä esityksessä tarkoitettuihin opiskelijoihin.

Yliopistoissa opiskeluoikeus on periaatteessa rajoittamaton. Siten opiskelijan laiminlyönti ei johda koulutuksen keskeyttämiseen oppilaitoksen toimin. Tarkoituksena on, että korkeakoulun yhteydessä toimiva opintotukilautakunta antaisi työttömyyskassalle tai kansaneläkelaitokselle lausunnon opintojen edistymisestä. Lausunnon antamiseen liittyvistä menettelytavoista ja opintojen riittävästä edistymisestä säädettäisiin asetuksella.

9—11 §. *Opiskelijan tietojenantovelvollisuus. Oppilaitoksen tietojenantovelvollisuus. Työvoimatoimiston tietojenantovelvollisuus.* Pykälissä ehdotetaan säädettäväksi tietojenantovelvollisuudesta. Koulutusaikaisen tuen maksajien on oltava tietoisia maksatukseen vaikuttavista koulutusolosuhteiden muutoksista. Tästä syystä ehdotetaan säädettäväksi opiskelijaa, työvoimatoimistoa ja oppilaitosta koskevasta tietojenantovelvollisuudesta.

Lakiehdotuksen 9 §:n mukaan opiskelijan olisi esitettävä koulutusaikaisen tuen maksajalle selvitys tuen suuruuteen vaikuttavista tuloista ja niissä tapahtuvista muutoksista

sekä annettava tuen maksamista varten muut tarpeelliset tiedot. Hakemuksensa liitteeksi opiskelijan tulisi liittää myös oppilaitoksen todistus koulutuksen aloittamisesta. Opiskelijan tulisi ilmoittaa tuen maksajalle myös koulutuksen keskeyttämisestä. Oppilaitoksen tehtävänä olisi arvioida, täyttääkö koulutus 5 ja 6 §:ssä säädetty edellytykset. Oppilaitos antaisi tästä sekä koulutukseen hyväksymisestä ja koulutuksen aloittamisesta todistuksen opiskelijalle.

Oppilaitos ilmoittaisi työttömyyskassalle tai kansaneläkelaitokselle opiskelijoista, jotka keskeyttävät koulutuksen tai joiden koulutus on päätetty keskeyttää. Tätä tarkoitusta varten tuen maksaja toimittaisi massaluovutuksena oppilaitokselle niiden opiskelijoiden nimet ja henkilötunnukset, joille on myönnetty tukea kyseisessä oppilaitoksessa opiskelua varten.

Opiskelijan tulisi esittää työvoimatoimistolle oppilaitoksen antama todistus koulutukseen hyväksymisestä, koulutuksen aloittamisesta ja siitä, että koulutus täyttää 5 ja 6 §:ssä säädetty edellytykset. Lakiehdotuksen 11 §:n mukaan työvoimatoimisto ilmoittaisi edelleen tuen maksajalle vastaavat tiedot ja myös, onko henkilö koulutusta aloittaessaan työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa.

12 §. *Koulutuspäivärahan rahoitus.* Koulutuspäiväraha rahoitettaisiin samalla tavoin kuin vastaavan tasoiset työttömyysetuudet. Työmarkkinatuen ja peruspäivärahan tasoisena maksettavat koulutuspäivärahat maksettaisiin valtion varoista. Ansioiturvan tasoisena maksettavat koulutuspäivärahat rahoitettaisiin noudattaen ansioon suhteutetun työttömyyspäivärahan kunakin vuonna säädettyä rahoitusjakaumaa valtionosuuden, työttömyyskassojen keskuskassan osuuden ja työttömyyskassojen jäsenten osuuden kesken. Pykälä sisältää tätä koskevan viittauksen työttömyyskassalain 6—8 lukuun.

13 §. *Muulla laissa olevien viittaussäännösten soveltaminen.* Koulutuspäivärahaan ehdotetaan sovellettavaksi samoja säännöksiä kuin työttömyysturvalain työttömyyspäivärahaan ja työmarkkinatuesta annetun lain työmarkkinatukeen. Pykälä sisältää tätä koskevan yleisen viittaussäännöksen. Tästä seuraa esimerkiksi, että aika, jolta koulutuspäivärahaa maksetaan ansiopäivärahan tasoisena, oikeuttaisi työeläkelaeissa tarkoitettuihin työeläkelisiin. Työttömyyspäivärahan tasoisena maksetut koulutuspäivärahat ja työ-

markkinatuen tasoisena maksetut 180 ensimmäistä koulutuspäivärahapäivää jatkaisivat työeläkelaeissa tarkoitettua tulevaa aikaa, eli niitä ei otettaisi huomioon laskettaessa työsuhteen päättymisen jälkeistä 360 päivän pituista niin sanottua jälkikarenssi-aikaa.

Aika, jolta koulutuspäivärahaa on maksettu, ei työttömyysturvalain 16 §:n 9 momentin perusteella kerryttäisi työttömyysturvan peruspäivärahan tai ansioon suhteutetun päivärahan edellytyksenä olevaa työssäoloahtoa.

14 §. *Tarkemmat säännökset.* Tarkemmat täytäntöönpanoon liittyvät säännökset ehdotetaan annettavaksi asetuksella.

15 §. *Voimaantulo.* Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1998. Lakia sovellettaisiin koulutukseen, joka alkaa 1 päivänä elokuuta 1998 tai sen jälkeen. Koska koulutuspäivärahat luetaan työttömyyspäivärahan enimmäismaksuaikaan, voimaantulosäännöksen ehdotetaan otettavaksi enimmäismaksuaikaa koskeva siirtymäsäännös niiden osalta, jotka aloittavat koulutuspäivärahaan oikeuttavan opiskelun vuoden 1998 aikana. Ehdotuksen mukaan ansioon suhteutettuun päivärahaan oikeutetulle maksettaisiin koulutuspäivärahaa ansioiturvan tasoisena lisää 100 päivältä.

1.2. Opintotukilaki

6 §. *Opintotuen saamisen rajoitukset.* Pykälän 14 kohta muutettaisiin siten, että myös työttömän omaehtoisen opiskelun tukemiseksi maksettava koulutuspäiväraha olisi opintotuen estävä etuus.

2. Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset koulutuspäivärahan täytäntöönpanosta annettaisiin ehdotuksen mukaan asetuksella. Asetuksella säädettäisiin muun muassa opintojen edistymisen määrittelystä sekä rahoituksen täytäntöönpanoon liittyvistä kysymyksistä. Asetuksella säädettäisiin myös tarkemmin koulutus- ja erorahaston yhteyteen perustettavan lautakunnan kokoonpanosta, tehtävistä sekä niistä asioista, joista koulutuspäivärahan toimeenpanijoiden on pyydettävä lautakunnan lausunto.

Vastaavalla tavalla kuin työttömyysturvan toimeenpanossa voisi sosiaali- ja terveysministeriö antaa yleisiä soveltamisohjeita yhdenmukaisen käytännön aikaansaamiseksi ja

sitovia määräyksiä myöntämis- ja maksamis-menettelystä. Työministeriö antaisi ohjeet työvoimatoimistojen koulutuspäivärahan toimeenpanoon liittyvistä tehtävistä. Opetusministeriö antaisi ohjeet valintamenettelystä ja koulutuksen kohdentamisesta.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1998. Koulutuspäivärahaa maksettaisiin työttömän omaehtoisen opiskelun tukemiseen, joka alkaa 1 päivänä elokuuta 1998 tai sen jälkeen.

Riittävän varhainen voimaantuloajankohta

ennen tukeen oikeuttavan koulutuksen alkamista mahdollistaa yhdessä tehokkaan tiedotustoiminnan kanssa järjestelmän täysipainoisen toteuttamisen jo alusta alkaen. Laki olisi voimassa, kun syyslukukaudella 1998 alkavaa koulutusta koskeva valintamenettely, muun muassa yhteishaku, on käynnissä. Nopeaan, täysipainoiseen toteutukseen pyritään myös voimaantuloa koskevalla siirtymäsäännöksellä, jonka mukaan syyslukukaudella 1998 opiskelun aloittaville maksetaan koulutuspäiväraha ansioturvan tasoisena lisää 100 päivältä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Suomessa asuvalle työttömälle, joka hakeutuu omaehtoiseen, ammatillisia valmiuksia edistävään koulutukseen, maksetaan koulutuksen ajalta toimeentulon turvaamiseksi tukea siten kuin tässä laissa säädetään.

2 §

Toimeenpano

Koulutusaikaisen tuen toimeenpanon yleinen johto, ohjaus ja kehittäminen kuuluvat asianomaiselle ministeriölle. Tässä laissa tarkoitettu koulutus rahoitetaan ja järjestetään asianomaisen ministeriön hallinnonalalla.

Koulutusaikaisen tuen myöntämisestä ja maksamisesta huolehtivat kansaneläkelaitos ja työttömyyskassalaissa (603/1984) tarkoitetut työttömyyskassat. Tuen toimeenpanoon osallistuu koulutus- ja erorahastosta annetussa laissa (537/1990) tarkoitettu koulutus- ja erorahasto siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

3 §

Koulutuspäiväraha

Koulutusajalta opiskelijalla on oikeus koulutuspäivärahaan siten kuin työttömyysturvalaissa (602/1984) työttömyyspäivärahasta tai työmarkkinatuesta annetussa laissa (1542/1993) työmarkkinatuesta säädetään. Työttömyysturvalain 7—11 ja 26 §:ää sekä työmarkkinatuesta annetun lain 17—20 ja 24—27 §:ää ei kuitenkaan tässä laissa tarkoitettuna koulutusaikana sovelleta koulutuspäivärahaan.

Koulutuspäivärahaa haetaan ja se maksetaan koko koulutuksen ajalta. Muutoin koulutuspäivärahan hakemis-, myöntämis- ja muutoksenhakumenettelyyn sovelletaan, mitä työttömyysturvalaissa säädetään työttömyyspäivärahasta ja työmarkkinatuesta annetussa laissa työmarkkinatuesta.

4 §

Tuen saamisen edellytykset

Koulutuspäivärahaan on oikeus sillä, joka aloittaa päätoimisen ammatillisia valmiuksiaan edistävän koulutuksen. Tukeen on oikeus myös sillä, joka ryhtyy päätoimisesti jatkamaan ennen työttömyyttään keskeytyneitä, ammatillisia valmiuksiaan edistäviä opintoja.

Tuen saamisen edellytyksenä on, että hakija on koulutuksen aloittaessaan:

1) työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa;

2) saanut välittömästi edeltäneen 12 kuukauden aikana työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea vähintään 86 työttömyyspäivältä; sekä

3) tehnyt välittömästi edeltäneiden 15 vuoden aikana työntekijäin eläkelain (395/1961) 8 §:n 4 momentissa tarkoitetun peruseläkkeen tai muuhun siihen verrattavan työ- tai virkasuhteeseen perustuvan eläkkeen edellyttämää työtä yhteensä vähintään 10 vuotta; aikaa laskettaessa luetaan hyväksi myös työ, jonka hakija on tehnyt ennen kuin hän on täyttänyt 23 vuotta.

Työ voidaan lukea hyväksi vain kerran 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettua aikaa laskettaessa. Jos hakija on saanut pitkäaikais-työttömien omaehtoisen opiskelun tukemista annetussa laissa (709/1997) tarkoitettua tukea, luetaan 2 momentin 3 kohdassa tar-

koitettuun työskentelyaikaan vain tuen saamisen jälkeinen aika.

sa, mitä opintotukilaissa (65/1994) ja sen nojalla säädetään.

5 §

Ammatillisia valmiuksia edistävä koulutus

Ammatillisia valmiuksia edistävänä koulutuksena pidetään julkisen valvonnan alaisessa oppilaitoksessa järjestettävää yhdenjaksoista, vähintään 20 opintoviikon laajuista koulutusta, joka:

1) johtaa ammatilliseen perustutkintoon, opistoasteen tutkintoon tai ammattikorkeakoulututkintoon;

2) valmistaa näyttötutkintona suoritettavaan ammatti- tai erikoisammattitutkintoon tai ammatilliseen perustutkintoon; taikka

3) aikaisemmin alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon tähdänneellä mutta nämä opintonsa ennen 4 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua työttömyyttään keskeyttäneellä johtaa samaan tutkintoon.

Jos yleissivistävän koulutuksen puuttuminen on esteenä työllistymiselle tai osallistumiselle ammatilliseen koulutukseen ja koulutuksen tarve todetaan työvoimapolvelulain (1005/1993) 10 c §:ssä tarkoitetussa työnhakusuunnitelmassa, peruskoulun oppimäärän suorittaminen tai lukion oppimäärän loppuunsaattaminen rinnastetaan 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen.

Ammatillisia valmiuksia edistävänä koulutuksena pidetään myös vähintään 20 opintoviikon laajuisia:

1) ammatillisen lisäkoulutuksen rahoituksesta annetussa laissa (1138/1996) tarkoitettua lääninhallituksen hankkimaa julkisen valvonnan alaisessa oppilaitoksessa järjestettävää lisäkoulutusta;

2) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (/) tarkoitettua, muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena järjestettävää kotitalousopetusta sekä vammaisille opiskelijoille järjestettävää valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta; sekä

3) ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa täydennyskoulutuksena järjestettyjä erikoistumisopintoja.

6 §

Opintojen päätoimisuus

Koulutuksen päätoimisuudesta on voimas-

7 §

Koulutuspäivärahakauden kesto

Koulutuspäivärahaa maksetaan koulutuksen ajalta ja myös lomajaksoilta koulutuksen aikana enintään viideltä päivältä viikossa. Koulutuspäivärahaa maksetaan enintään 500 päivältä.

Maksetut koulutuspäivärahapäivät luetaan työttömyyssturalain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettuun työttömyyspäivärahan 500 päivän enimmäiskeston. Koulutuspäivärahana ja työttömyyspäivärahana maksettujen korvauspäivien yhteenlaskettu määrä voi olla enintään 586 päivää.

8 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan tulee säännöllisesti osallistua koulutus- tai opetussuunnitelman mukaiseen koulutukseen.

Säilyttääkseen oikeuden tukeen opiskelijan tulee edistyä opinnoissaan. Siitä, milloin opinnoissa edistyminen korkeakoulussa katsotaan riittäväksi, säädetään asetuksella.

Jos opiskelija on ollut poissa koulutus- tai opetussuunnitelman mukaisesta koulutuksesta siten, ettei hän ilmeisesti kykene hyväksyttävästi suoriutumaan suunnitelman mukaisista opinnoista, tai jos hän on muuten olenaisesti laiminlyönyt opintojaan, koulutuksen katsotaan keskeytyneen.

9 §

Opiskelijan tietojenantovelvollisuus

Opiskelijan on esitettävä työvoimatoimistolle oppilaitoksen todistus koulutukseen hyväksymisestä, koulutuksen aloittamisesta ja siitä, että koulutus täyttää 5 ja 6 §:ssä säädetty edellytykset.

Opiskelijan on esitettävä tuen maksajalle selvitys tuen suuruuteen vaikuttavista tuloisista ja niiden muutoksista, ilmoitettava koulutuksen aloittamisesta ja keskeyttämisestä sekä annettava tuen maksamista varten muut tarpeelliset tiedot.

10 §

Oppilaitoksen tietojenantovelvollisuus

Oppilaitos antaa opiskelijalle todistuksen koulutukseen hyväksymisestä, koulutuksen aloittamisesta ja siitä, että koulutus täyttää 5 ja 6 §:ssä säädetty edellytykset.

Oppilaitoksen on viipymättä ilmoitettava tuen maksajalle koulutuksen päättymisestä tai keskeytymisestä. Opiskelijalle on ennen ilmoituksen tekemistä varattava tilaisuus selvityksen antamiseen asiasta.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun velvollisuuden toteuttamiseksi työttömyyskassa ja kansaneläkelaitos toimittavat massaluovutuksena oppilaitokselle niiden opiskelijoiden nimet ja henkilötunnukset, joille on myönnetty tämän lain nojalla koulutus- tai työmarkkinatukea.

11 §

Työvoimatoimiston tietojenantovelvollisuus

Työvoimatoimiston tulee ilmoittaa tuen maksajalle tiedot koulutuksen aloittaneista opiskelijoista ja 4 §:n 2 momentin 1 kohdassa sekä 5 ja 6 §:ssä säädettyjen edellytysten täyttymisestä.

12 §

Koulutuspäivärahan rahoitus

Koulutuspäivärahasta työttömyyskassoille ja kansaneläkelaitokselle aiheutuvat kustannukset rahoitetaan noudattaen, mitä työttömyyskassalain 6—8 luvussa ja työttömyysturvalain 37 §:ssä säädetään työttömyyspäivärahasta sekä työmarkkinatuesta annetun lain 4 §:ssä työmarkkinatuesta.

13 §

Muulla laissa olevan viittaussäännöksen soveltaminen

Jos muualla laissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tai määräyksissä viitataan työttömyysturvalain työttömyyspäivärahaan tai työmarkkinatuesta annetun lain työmarkkinatukeen, viittauksen katsotaan tarkoittavan tämän lain mukaista tukea, jollei tästä laista muuta johdu.

14 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

15 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1998. Lakia sovelletaan koulutukseen, joka alkaa 1 päivänä elokuuta 1998 tai sen jälkeen.

Sen estämättä, mitä säädetään 7 §:ssä koulutuspäivärahan kestosta, maksetaan työttömyysturvalain ansioon suhteutettuun päivärahaan oikeutetulle koulutuspäivärahaa lisää 100 päivältä, jos hän aloittaa tässä laissa tarkoitetun koulutuksen ennen joulukuun 31 päivää 1998.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki

opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 6 §:n 14 kohta, sellaisena kuin se on laissa 710/1997, seuraavasti:

6 §

Opintotuen saamisen rajoitukset

työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetussa laissa (/1997) tarkoitettua koulutuspäivärahaa.

Opintotukea ei myönnetä sille, joka:

14) saa pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetussa laissa (709 /1997) tarkoitettua koulutustukea tai

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1998.

Helsingissä 31 päivänä lokakuuta 1997

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri Terttu Huttu-Juntunen

2.

Laki**opintotukilain 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 6 §:n 14 kohta, sellaisena kuin se on laissa 710/1997, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

Opintotuen saamisen rajoitukset

Opintotukea ei myönnetä sille, joka:

Opintotukea ei myönnetä sille, joka:

14) saa pitkäaikaistyöttömän omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetussa laissa (709 /1997) tarkoitettua koulutusaikaista tukea.

14) saa pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetussa laissa (709 /1997) tarkoitettua *koulutustukea tai työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetussa laissa (/1997) tarkoitettua koulutuspäivärahaa.*

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1998.